

фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису» [4].

Отже, саме по собі спрощення процедури проведення обшуку у КПК України в умовах воєнного стану передбачає обмеження конституційного права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, що гарантоване статтею 30 Конституції України спочатку зі сторони законодавця, а вже потім практичної реалізації у кримінальному провадженні. Крім того варто зазначити, що виконання повноважень слідчого судді з розгляду клопотань про дозвіл на обшук та винесення відповідної ухвали покладається на прокурора тільки за наявності одночасно двох умов: 1) у країні повинен бути введений воєнний, надзвичайний стан або проведення антитерористичної операції та 2) слідчий суддя не може виконати у встановлений законом строк свої повноваження. Відсутність однієї з цих умов виключає втручання прокурора в процедуру обшуку, і дана процедура відбувається за загальними правилами зафіксованими в КПК України.

Література

1. Ахтирська Н.М. Поняття обшуку за законодавством України та США. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2013. Вип. 62. С. 275-280.

2. Рибікова Г.В., Грекова Л.Ю. Деякі проблеми правового регулювання обшуку в Україні. Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». 2016. № 2(39). С. 183-187.

3. Конституція України від 28 чер. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

УДК 343.424(043.2)

Ковтун О.І., здобувач вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПОТЕРПІЛИЙ ВІД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ (СТ. 180 КК УКРАЇНИ)

У кримінальному праві України потерпілий є елементом об'єкта кримінального правопорушення і на відміну від кримінального процесуального законодавства законодавче визначення у кримінальному відсутнє. Існують різні позиції та думки вітчизняних вчених-криміналістів про визначення і класифікацію поняття «потерпілого від кримінального

правопорушення», хоча це поняття має важливе значення як для кваліфікації деяких кримінальних правопорушень, склади яких містяться у статтях Кримінального кодексу України, так і для наявності складу кримінального правопорушення взагалі.

Так, М. В. Сенаторов у своїй монографії вказує, що потерпілого від злочину характеризують три істотні ознаки, це – соціальна ознака, ознака заподіяної потерпілому шкоди та ознака щодо вчиненого до нього злочину [1, с. 43]. Зокрема, він виділяє такі види соціальних суб'єктів, які можуть виступати потерпілими від злочинів: фізичні особи, юридичні особи, держава, інші соціальні утворення та суспільство в цілому [1, с. 48]. Отже, М. В. Сенаторов потерпілого від злочину визначає як соціального суб'єкта, охоронюваному кримінальним законом блага, праву чи інтересу якого злочинном заподіюється шкода [1, с. 58].

В той же час, В. В. Топчій зазначає, що потерпілий є не ознакою злочину як явища, а він сам і є цілком реальним явищем, а у кримінально-правовому контексті – складовою частиною, компонентом об'єкта злочину. Він вважає, що якщо виводити потерпілого за межі об'єкта, це штучно означає позбавлення його властивості, яка обумовлює спрямування на нього злочинного діяння, уваги до нього суб'єкта злочину [2, с. 98].

Ст. 180 КК України «Перешкоджання здійсненню релігійного обряду» містить два окремих склади кримінальних правопорушень (злочинів), це – «незаконне перешкоджання здійсненню релігійного обряду, що зірвало або поставило під загрозу зриву релігійний обряд» та «примушування священнослужителя шляхом фізичного або психічного насильства до проведення релігійного обряду». І, якщо у першому злочині коло потерпілих є достатньо широким, то у другому злочині потерпілий має соціальну ознаку – священнослужитель та прямо вказаний у диспозиції статті.

Суб'єктне коло потерпілих від перешкоджання здійсненню релігійного обряду, на нашу думку, складається із фізичних осіб (віруючих та священнослужителів), суспільних об'єднань (релігійних організацій) та держави як інституту захисту прав людини. На відміну від попереднього складу злочину, у складі злочину «примушування священнослужителя до проведення релігійного обряду» потерпілим може бути тільки священнослужитель.

Розберемо цю категорію більш детально. Визначення категорії «священнослужитель», на жаль, відсутнє у законодавстві України, його немає навіть у профільному Законі України «Про свободу совісті та релігійні організації» [3]. Хоча це визначення є необхідним, зокрема, для кваліфікації цього злочину, тому що треба розуміти, хто такий священнослужитель для того, щоб взагалі розуміти чи був вчинений

злочин. Також вказівка на священнослужителя як потерпілого у тексті диспозиції ч. 2 ст. 180 КК України вказує на важливість потерпілого як елемента об'єкта кримінального правопорушення для теорії кримінального права взагалі, так і визначення священнослужителя як потерпілого зокрема.

Деякі джерела визначають «священнослужителя» як особу, яка має одну зі ступенів священства виключно у християнстві, а вже до категорії «духовенство» (духівництво) відносять релігійні проповідників, виконавців релігійних обрядів, служб, практик усіх світових релігій та різних конфесій. Так, наприклад, до них можна віднести у християнстві: папа, патріархи, кардинали, архієпископи, єпископи, прелати, священники, диякони, представники чернецтва (монахи і монахині) тощо; у протестантизмі: пастори, диякони, старійшини; у ісламі: імами, муфтії, мулли, аятоли тощо; у юдаїзмі: рабини; в індуїзмі: брахмани; в буддизмі: бонзи; в язичництві: жреці, шамани тощо. На нашу думку, у законодавстві України використовується більш широке поняття «священнослужитель» і частково охоплює собою й поняття «духовенство», тобто осіб, які можуть виконувати релігійні обряди.

Наприклад, у вищезгаданому Законі вказується не тільки категорія «священнослужителів», а ще й категорія «церковнослужителів», очевидно, що треба точно визначитись із змістом поняття «священнослужитель» та відмежувати його від інших подібних категорій. Очевидно, що йдеться про тих священнослужителів, які, як мінімум, можуть звершувати релігійні обряди. На нашу думку, потерпілим у цих складах злочинів може бути тільки священнослужитель, який є представником зареєстрованої у встановленому законом порядку релігійної організації і набув свій сан у встановленому релігійною організацією порядку.

Підсумовуючи викладений матеріал слід вказати, що питання потерпілого у сучасній науковій літературі з кримінального права розкрите не повністю і потребує подальшого дослідження. Також, відносно потерпілого від злочину у складах, передбачених у диспозиціях ст. 180 КК України і особливо у ч. 2 цієї статті, треба зазначити особливу важливість визначення суб'єктного кола потерпілих, а також необхідності надання конкретного визначення поняття «священнослужитель» та відмежування його від інших понять подібного роду.

Література

1. Сенаторов М.В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві / за наук. ред. докт. юрид. наук, проф. В.І. Борисова. Харків: Право, 2006. 208 с.
2. Топчій В.В. Кримінально-правова характеристика потерпілого від злочину. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2018. Вип. 50. Т. 2. С. 96-98.

3. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квіт. 1991 р. № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення 10.01.2023).

УДК 341.824:338.47 (043.2)

Команецька В.В., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Лихова С.Я., д.ю.н., професор

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Із 15 березня 2022 р. набув чинності Закон № 2108-IX [1], яким у Кримінальному кодексі України (далі – КК) передбачено нову статтю 111-1 «Колабораційна діяльність». Ця стаття містить 8 частин і включає значну кількість складів кримінальних правопорушень щодо співпраці з державою-агресором. Актуальність нової статті КК підкреслюється триваючою збройною агресією росії в Україні, тому нова стаття не була «сплячою», як це зазвичай буває з новими положеннями кримінального закону. Майже щодня від початку дії нової статті 111-1 КК Офіс Генерального прокурора повідомляє про реєстрацію кримінальних проваджень за фактом колабораційної діяльності [2]. Кримінальні правопорушення за ст. 111-1 КК потребують відмежування від інших суміжних складів правопорушень, що вже були передбачені в КК (ст. 111, 260, 436 КК), а також із тими, що з'явилися пізніше (наприклад, ст. 436-2, а також між собою – тобто, з іншими складами правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК).

Об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК, є основи національної безпеки України. Положення цієї статті охороняють основи основ Українського народу, суспільства і держави – незалежність, суверенітет, територіальну цілісність та основи конституційного ладу [4]. З огляду на зміст ч. 8 ст. 111-1 КК, додатковим об'єктом кримінальних правопорушень є життя і здоров'я людей та право власності. Суб'єкт кримінального правопорушення. У різних складах правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК, законодавець по-різному врегульовує питання їх суб'єкта. У більшості диспозицій вказується на те, що їх суб'єктом може бути лише громадянин України. У деяких інших складах такої вказівки немає. Суб'єкт всіх правопорушень, які становлять колабораційну діяльність (цього прямо не передбачено законом, однак, на нашу думку, впливає з самого поняття колабораційної діяльності), як